

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Vybrané kresťanské minority súčasnej Alexandrie
Jana Durcová**

Plzeň 2020

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

**Katedra blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia**

Bakalářská práce

**Vybrané křesťanské minority súčasnej Alexandrie
Jana Durcová**

Vedoucí práce:

Mgr. Věra Tydlitátová, Th.D.
Katedra blízkovýchodních studií
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Vyhlasujem, že som prácu spracovala samostatne a použila len zdroje uvedené v zozname použitej literatúry a údaje, ktoré som získala počas svojich pobytov v Alexandrii v lete 2017 a na jar 2018.

Plzeň, apríl 2020

.....

Obsah

1. ÚVOD	6
1.1 Ciele práce	7
1.2 Metodológia	8
1.3 Terminológia a transkripcia	8
2. KREŠŤANSTVO NA BLÍZKOM VÝCHODE	10
2.1 História a vývoj kresťanstva	10
2.2 Rozdelenie blízkovýchodných kresťanských cirkví	12
2.3 Kresťanstvo v období vzniku islamu a následnej expanzie, v stredoveku a v modernej dobe	14
2.4 Kresťanské organizácie	17
3. KREŠŤANSTVO V EGYPTE	18
3.1 História	18
3.2 Kresťanské komunity	20
3.3 Kresťanstvo v Alexandrii	21
3.4 Bezpečnosť	22
4. KOPTSKÁ CIRKEV	24
4.1 20. storočie a nárast islamistov a radikalizácie	26
4.2 Koptská katolícka cirkev	29
4.3 Diaspóra	29
5. PATRIARCHÁT ALEXANDRIJSKÝ A CELEJ AFRIKY	31
5.1 Svätý patriarchálny kláštor sv. Savvasa, posväteného	32
6. RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV	34
6.1 Apoštolský vikariát Alexandria	35
6.2 Katedrála sv. Kataríny	35
7. MELCHITSKÁ GRÉCKOKATOLÍCKA CIRKEV	38
7.1 Diaspóra	39
8. EGYPTSKÁ EVANJELICKÁ PRESBYTERIÁNSKA CIRKEV	41
9. ARMÉNSKA EVANJELICKÁ CIRKEV	43
10. ZÁVER	44
11. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	45

PRÍLOHY.....	50
RESUMÉ.....	58

1. ÚVOD

Blízky východ je oblasťou najstarších civilizácií a taktiež oblasťou, kde vznikli monoteistické náboženstvá, ktoré postupne vytlačili a nahradili dovtedy uctievané miestne kultúry a kmeňové náboženstvá.¹

Kresťanské menšiny aj dnes tvoria významnú zložku obyvateľstva v štátoch Blízkeho východu a severnej Afriky. Ich postavenie v spoločnosti sa vyvíjalo počas historických období rozdielne, a ani dnes nie je postavenie kresťanských menšín v blízkovýchodných štátoch rovnaké.

Situácia blízkovýchodných kresťanských spoločenstiev závisela a závisí na mnohých faktoroch. Náboženská príslušnosť k určitej náboženskej obci je len jednou z mnohých.² Výraznejší vplyv na premenu kresťanskej cirkvi na Blízkom východe má hlavne vnútropolitická, bezpečnostná a ekonomická situácia. Ďalšou charakteristickou črtou kresťanských komunít v regióne je rozdelenie cirkvi na domovskú (lokálnu) cirkev a diaspóru, čo vedie k celosvetovej pôsobnosti blízkovýchodných kresťanov.³

Okrem náboženskej funkcie kresťanské cirkvi hrajú dôležitú úlohu v sociálnom, hospodárskom a politickom živote blízkovýchodných kresťanov. Nezanedbateľný vplyv majú taktiež na vzdelávanie, osvetu a uchovanie kultúrnej identity.⁴

Druhá kapitola je venovaná všeobecným kresťanským dejinám. Popisuje vznik nového náboženstva, ranné dejiny a dôležité udalosti, ktoré výrazne ovplyvnili podobu kresťanstva.

V tretej kapitole sa práca zameriava na kresťanské cirkvi na území Egypta a na území Alexandrie, ktorá bola a aj je významným kultúrnym centrom Egypta (v minulosti aj hlavné mesto).

¹ Al-Absi, M. *K starším dejinám arabskej kultúry*, s. 17-18

² Ostřanský, B. *Islám a nemuslimové Náboženské menšiny a jejich islámská reflexe*, s. 30

³ Řoutil, M. *Křesťané na Blízkom východe*, s. 85

⁴ Řoutil, M. *Křesťané na Blízkom východe*, s. 75

Štvrtá kapitola je venovaná koptskej cirkvi. Koptská cirkev bola do mojej bakalárskej práce zaradená aj napriek tomu, že v literatúre je dostatočne spracovaná a z egyptských kresťanských spoločenstiev má najväčšiu pozornosť. Vzhľadom na uvedené skutočnosti, nie je možné písať o kresťanstve v Alexandrii (a v Egypte) bez spomenutia koptskej cirkvi. Vzhľadom na veľký počet koptských kresťanov v zahraničí je súčasťou kapitoly aj podkapitola venovaná koptským spoločnostiam mimo územia Egyptskej arabskej republiky.

Piata kapitola je venovaná alexandrijskej pravoslávnej cirkvi, teda gréckemu ortodoxnému patriarchátu Alexandrie a celej Afriky.

Kapitoly šesť a sedem sú venované rímskokatolíckej a melchitskej gréckokatolíckej cirkvi.

Kapitola osem sa zaoberá egyptskou evanjelickou presbyteriánskou cirkvou a kapitola deväť sa venuje arménskej evanjelickej cirkvi.

1.1 Ciele práce

Cieľom práce je získať a skompletizovať informácie o vybraných kresťanských minoritách v súčasnej Alexandrii. Práca sa zameriava na históriu kresťanstva, súčasný stav kresťanských komunít (počet veriacich, vzdelávanie, spoločenské aktivity a organizácie, ktoré pôsobia, ak pôsobia, pri jednotlivých kresťanských spoločenstvách), bezpečnosť a spoluprácu s moslimskou väčšinovou spoločnosťou.

Práca nie je teologicky zameraná, a preto sa v práci teologické a liturgické rozdiely medzi jednotlivými kresťanskými cirkvami vyskytujú minimálne, alebo vôbec. Kristologickým sporom je venovaná časť v textu v prvej kapitole, ktorá popisuje vznik kresťanstva, jeho vývoj, v ktorom kristologické spory (a následne usporiadané koncily) majú dôležité postavenie nakoľko práve tie viedli k deleniu kresťanstva na vetvy a patriarcháty ako ich poznáme dnes.

1.2 Metodológia

Pri spracovaní literatúry som pracovala najmä s anglickými zdrojmi, nakoľko dostupná literatúra v českom a slovenskom jazyku je venovaná hlavne blízkovýchodným kresťanským spoločenstvám ako je napríklad arménska cirkev, etiópska, eritrejská, sýrska. Z českej literatúry som najviac čerpala z publikácie Jiřího Gelerta: *Ve stínu islámu*.

Ostatným kresťanským cirkvám sa nevenuje dostatočná pozornosť, nakoľko sú to cirkevné spoločenstvá, ktoré vznikali v európskom prostredí a do egyptského (arabského) sveta sa dostávali v neskorších obdobiach (kresťanské misie, kolonizácia, príchod európskeho obyvateľstva) a od európskych cirkví sa odlišujú len veľmi málo.

Rozsah častí týkajúcich sa súčasného stavu jednotlivých vybraných kresťanských minorít nie je v práci jednotný a to najmä z dôvodu nedostupnosti niektorých informácií, nakoľko pri písaní daných častí bakalárskej práce som vychádzala nielen z vydaných publikácií ale i z informácií, získaných počas študijných pobytov v Alexandrii (júl 2017, marec 2018).

1.3 Terminológia a transkripcia

V našom prostredí nenachádzame ustálené pomenovanie jednotlivých blízkovýchodných kresťanských cirkví. Najväčším problémom pri terminológii a spracovaní zahraničnej literatúry je mechanický preklad a pomenovanie starovekých orientálnych kresťanských cirkví, ktoré sú označované (a sami seba označujú) ako pravoslávne alebo ortodoxné.⁵ Z toho dôvodu v práci používam pri gréckej pravoslávnej cirkvi termín Patriarchát alexandrijský a celej Afriky (Alexandrijský patriarchát) a koptskú „ortodoxnú“ cirkev označujem termínom staroveká alebo orientálna. Anglický termín „evangelical“ prekladám v názvoch cirkví ako evanjelický.

⁵ Řoutil, M. *Křesťané na Blízkem východě*, s. 78

Pri transkripcii používam zjednodušený prepis podľa prof. PhDr. Luboša Kropáčka, CSc.⁶ a pri prepise vlastných mien a geografických pojmov používam ustálené prepisy zaužívané v slovenskom jazyku.

Pojmy región Blízkeho východu a severnej Afriky, blízkovýchodné štáty a región MENA (Middle East and North Africa) sú v tejto práci používané ako synonymické označenia. Taktiež v súvislosti s kresťanskými minoritami používam synonymá akými sú kresťanské menšiny, kresťanské spoločenstvá, cirkvi.

Príslušníkov koptskej cirkvi označujem malým „k“, nakoľko v práci s termínom kopt, koptský, koptská,... pracujem ako s označením náboženskej a nie národnostnej skupiny. Cirkevné organizácie označujem arabskými a anglickými názvami a skratkami, ktoré uvádzajú na svojich oficiálnych webových stránkach.

Problematický je údaj o počte (percentuálnom zastúpení v populácii) blízkovýchodných kresťanov. V práci uvádzam rôzne údaje s vždy uvedeným zdrojom. Dôvodom rozdielov je častokrát práve ich primárny zdroj. Rozdiel medzi blízkovýchodnými a západnými zdrojmi je viditeľný najmä v kapitole o koptských kresťanoch.

⁶ Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 275

2. KREŠŤANSTVO NA BLÍZKOM VÝCHODE

2.1 História a vývoj kresťanstva

Kresťanstvo vzniká ako hnutie v rámci judaizmu⁷ na území dnešnej Palestíny a v prvých storočiach po vzniku slúžilo najmä ako forma protestu proti rímskemu cisárovi⁸. Ďalším faktorom, ktorý výrazne ovplyvňoval vzťahy medzi ranými kresťanmi a vládnucou vrstvou bola neochota kresťanov slúžiť v armáde. Prenasledovanie prvých kresťanov bolo spojené najmä s lokálnymi podmienkami a postojom miestnej vládnucej elity a základným dôvodom k prenasledovaniu kresťanov bol ich odmietavý postoj k pohanstvu a pohanským bohom, ktorí stáli za úspechom a prosperitou ríše. Napriek diskriminácií vládnuccich vrstiev sa kresťanstvo postupne rozšírilo do celej Rímskej ríše⁹.

Významným rokom v dejinách kresťanstva je rok 313, kedy bol cisárom Konštantínom Veľkým (ktorý sám ku kresťanstvu konvertoval) vydaný Milánsky edikt. Dokument zaručoval slobodu vierovyznania všetkým náboženstvám v ríši.¹⁰ Preniknutím kresťanstva do všetkých vrstiev spoločnosti sa dokončila christianizácia ríše¹¹, ktorá vyvrcholila v roku 380, kedy sa stalo kresťanstvo oficiálnym náboženstvom ríše. Postupne sa rozšírilo aj do oblastí za hranicami ríše (Etiópia, Arménsko, Gruzínsko, Asýria, Irán, India a Čína) a stalo sa najrozšírenejším náboženstvom vo svete.

Počas svojho vývoju kresťanstvo čelilo niekoľkým teologickým sporom a schizmám.¹² Následné usporiadané cirkevné snemy sa snažili riešiť

⁷ History of Christianity

⁸ Al-Absi, M. *K starším dejinám arabskej kultúry*, s. 17-18

⁹ Relations between Christianity and the Roman government and the Hellenistic culture, s. 13

¹⁰ HISTORY.COM EDITORS. Christianity

¹¹ Hourani, A. *Dějiny arabského světa od 7. století po současnot*, s. 16

¹² History of Christianity

vzniknuté christologické snemy spôsobom, ktorý by čo najmenej oslabil cirkev a zabránil prípadným roztržkám medzi jednotlivými patriarchátmi.¹³

Ekumenické koncily:

1. prvý nicejský (325)
2. prvý konštantinopolský (381)
3. efezský (431)
4. chalcedonský (451)
5. druhý konštantinopolský (553)
6. tretí konštantinopolský (680)
7. druhý nicejský (787)¹⁴

Výslednú podobu cirkev nadobúda koncom 4. storočia, kedy sa formuje päť apoštolských stolcov. Napriek tomu, že podoba cirkvi bola jasne definovaná na prvých dvoch ekumenických konciloch a podporovaná bola aj osobou rímskeho cisára, vo východných oblastiach (hlavne v Alexandrii a v Antiochii) stále pretrvávali teologické špekulácie, týkajúce sa Ježišovej božskej podstaty.

Kristova božská podstata bola zdôrazňovaná v alexandrijskej škole, zatiaľ čo teológovia antiochijskej školy kládla dôraz na oddeľovanie božskej a ľudskej stránky Ježiša Krista.¹⁵

Na štvrtom ekumenickom koncile (chalcedonský, 451) boli potvrdené dve prirodzenosti Ježiša Krista. Prijatím tejto doktríny bolo v podstate odsúdené monofyzitské učenie (učenie alexandrijskej školy). Zároveň si však cirkevní predstavitelia, a aj cisár uvedomovali silu alexandrijského patriarchátu v Egypte, ale aj v Sýrii a z toho dôvodu snem oficiálne monofyzitské učenie neodsúdil.

Aj napriek snahe zabrániť deleniu kresťanského spoločenstva priamym výsledkom chalcedonského koncilu bol rozkol alexandrijskej cirkvi. Časť kresťanskej obce, tvorená hlavne koptskými kresťanmi trvala na zachovaní

¹³ Talál, H. *Křesťanství na Blízkeho východu*, s. 41 - 43

¹⁴ Talál, H. *Křesťanství na Blízkeho východu*, s. 18

¹⁵ Talál, H. *Křesťanství na Blízkeho východu*, s. 41

monofyzitského učenia. Oproti nim stáli Gréci a helenizovaní Egyptania, ktorý závery koncilu prijali. Na území Egypta (a aj Sýrie) sa začali nazývať „melchiti“ (viac v kapitole melchitská cirkev). Od tejto udalosti sú v alexandrijskom patriarcháte dvaja patriarchovia.¹⁶

Zlomovým bodom v dejinách kresťanstva bola schizma v roku 1054, ktorá viedla k rozkolu medzi Rímom a Konštantínopolom. Výsledkom schizmy je rozdelenie cirkvi na rímskokatolícku cirkev a grécku ortodoxnú cirkev, ku ktorej sa pridali melchitský kresťania v Antiochii, Alexandrii a Jeruzaleme.¹⁷

2.2 Rozdelenie blízkovýchodných kresťanských cirkví

Na Blízkom východe sa dnes nachádza viac ako 40 kresťanských spoločností, ktoré môžeme rozdeliť do 3 veľkých skupín:

1. pravoslávne cirkvi (patriarcháty označované aj ako chalcedonské)
2. staroveké orientálne cirkví
3. cirkvi v únií s Rímom¹⁸

Ďalším znakmi na základe, ktorých rozdeľujeme kresťanské cirkvi sú ich teologické, obradové, kanonicko-právne tradície, teda rítus. Rímsky rit je jednotný pre všetky cirkvi na západe. Východná cirkev pozná päť rítov, alexandrijský, arménsky, byzantský, východosýrsky, západosýrsky.¹⁹

¹⁶ Talál, H. *Kresťanství na Blízkeho východe*, s. 43 – 44

¹⁷ Talál, H. *Kresťanství na Blízkeho východe*, s. 55 – 56

¹⁸ Řoutil, M. *Kresťané na Blízkeho východe*, s. 76

¹⁹ Řoutil, M. *Kresťané na Blízkeho východe*, s. 77

Pravoslávne cirkvi (patriarcháty)	Staroveké orientálne cirkvi	Cirkvi v únií s Rímom	Reformované cirkvi*
Konštantinopolský patriarchát	Arménska apoštolská cirkev	Latinský jeruzalemský patriarchát	
Alexandrijský patriarchát	Asýrska cirkev Východu	Melchitská gréckokatolícka cirkev	
Antiochijský patriarchát	Sýrska cirkev Antiochie	Maronitská cirkev	
Jeruzalemský patriarchát	Koptská cirkev	Sýrska katolícka cirkev	
Cyperská pravoslávna cirkev	Etiópska cirkev	Arménska katolícka cirkev	
	Eritrejská cirkev	Chaldejská katolícka cirkev	
		Koptská katolícka cirkev	

*13 anglikánskych, protestantských, presbyteriánskych cirkví²⁰

²⁰ Řoutil, M. Křesťané na Blízkem východě, s. 77

2.3 Kresťanstvo v období vzniku islamu a následnej expanzie, v stredoveku a v modernej dobe

Dôležitým vývojovým obdobím v kresťanských dejinách je vznik islamu, následná islamská (arabská) expanzia a križiacke výpravy. V prvej polovici 7. storočia tvorili kresťania väčšinu mestskej populácie. V nasledujúcich historických obdobiach sa postupne z väčšinového náboženstva stáva náboženstvo menšinové. Od 8. storočia sa blízkovýchodný kresťania postupne arabizujú.²¹

Monoteistické náboženstvá (kresťanstvo, judaizmus) boli známe aj na území Arabského polostrova, ktorého obyvatelia prevažne uctievali pohanské, polyteistické božstvá. Napriek menšinovému postaveniu monoteistických veriacich mali značný vplyv na spoločnosť a náboženstvo starých Arabov.²² Medzi významné centrum kresťanstva v južnej časti polostrova patril Nadžrán, oáza do ktorej kresťanstvo preniklo z Etiópie v 4. storočí.²³

Kresťanským menšinám bol udelený status *dhimmi*. Kresťanské a aj židovské komunity boli považované za „ľud Knihy“ (arab. *ahl al-kitáb*), čo v praxi znamenalo, že sa jednalo o tolerované menšiny, ktoré síce platili daň (arab. *džizja*), ale neslúžili v armáde. Častokrát zastávali významné posty vo vláde alebo v intelektuálnych a umeleckých kruhoch (architektúra, umenie, jazykoveda).²⁴

Arabskou expanziou boli najviac ovplyvnené chalcedonské cirkvi (Alexandrijský patriarchát, Jeruzalemský patriarchát, Antiochijský patriarchát). Oblasti zostali trvalo pod nadvládou moslimských dynastií (výnimkou je obdobie križiackych výprav).

²¹ Řoutil, M. Křesťané na Blízkom východe, s. 80 – 81

²² Al-Absi, M. *K starším dejinám arabskej kultúry*, s. 23 – 24

²³ Al-Absi, M. *K starším dejinám arabskej kultúry*, s. 47

²⁴ Bailey, B.J., Bailey, J. M. *Who Are the Christians in the Middle East?* s. 52

Naopak staroveké orientálne cirkvi (najmä koptská, jakobínska, maronitská) príchod moslimských vládcov vítali, znamenal totiž oslobodenie od byzantskej nadvlády.

Obdobie križiackych výprav znamenalo pre niektoré kresťanské cirkvi zlepšenie situácie, no z dlhodobého hľadiska prispelo k zhoršeniu vzťahov voči moslimom. Križiacke výpravy boli používané ako výhovorka k prenasledovaniu kresťanských komunít, ktoré nevymizlo ani po odchode križiackych armád z oblasti a pretrvali aj v modernej dobe.

V druhej polovici 13. storočia región zasiahol mongolský vpád, ktorý kresťania vítali a očakávali zlepšenie ich postavenia, nakoľko mongolskí vládcovia sľubovali rovnosť pre všetky vierovyznania v novej, vznikajúcej ríši. Po opätovnom dobytí niektorých oblastí začína prenasledovanie kresťanov, ktorých moslimské obyvateľstvo vnímalo ako spojencov mongolských panovníkov. Pri protimongolských povstaniach tak častokrát dochádzalo k vyvražďovaniu kresťanov a príslušníkov iných vierovyznaní. Situácia sa mnohonásobne zhoršila po roku 1304, kedy bol islam prijatý ako štátne náboženstvo Mongolskej ríše. Kresťania museli nosiť odevy, ktoré ich odlišovali od moslimského obyvateľstva, platili špeciálne dane a boli zničené kresťanské chrámy.

V Osmanskej ríši postavenie kresťanov záviselo najmä na politickej a geopolitickej situácii. Kresťania sa angažovali v štátnej správe, armáde. Zmena nastáva v 17. storočí, kedy opätovne vstupuje do platnosti nariadenie o odievaní nemoslimov. Miera vymožitelnosti prijatých zákonov vždy závisela na danom sultánovi v konkrétnom historickom období.²⁵

Od konca 19. storočia to boli práve kresťanské komunity, ktoré vyvolali spoločenskú zmenu a stáli pri vzniku *an-nahdy*, teda arabského obrodzenia.

Ďalším významným bodom v histórii blízkovýchodných kresťanov bola prvá polovica 20. storočia, kedy sa rozpadala Osmanská ríša a následne sa odohrali genocídy kresťanských spoločností (Arméni, Asýrčania, Gréci). Významný vplyv na kresťanské spoločnosti mali vzniknuté mandátne

²⁵ Taglia, S. Náboženství v Osmanské říši, s. 49 – 50

správy, udalosti druhej svetovej vojny, následný vznik nezávislých štátov a všetky nasledujúce vojnové konflikty odohrávajúce sa v regióne.

Prenasledovanie a bezpečnostná situácia v regióne MENA však nie sú jediné dôvody, ktorý viedli k súčasnej situácii. Podstatným faktorom je nízka pôrodnosť a následný demografický úpadok voči moslimskej majorite. Vplyv na kresťanské komunity majú aj diaspóry, ktoré sa snažia podporovať cirkvi v pôvodných krajinách a zlepšiť ich situáciu, no mnohokrát dochádza práve k jej zhoršeniu.

Napriek útlaku a prenasledovaniu dosiahli kresťania vo svojich krajinách významné spoločenské, kultúrne a politické funkcie (napr. Michel Aflaq, - spoluzakladateľ strany Baas, ideológ panarabizmu²⁶, Butrus Butrus Ghálí – egyptský koptský kresťan²⁷).

Dnes kresťania tvoria približne 5,62 % obyvateľov Blízkeho východu (asi 20 miliónov). Kresťania v celej oblasti regiónu tvoria malé komunity naprieč celým regiónom (výnimkou je Libanon). Percentuálne zastúpenie v jednotlivých štátoch je rozdielne. Pohybuje sa medzi 1 % (Turecko, Irán) a 10 %²⁸ až 12,5%²⁹ v Egypte.

V minulosti bol počet kresťanov v oblasti Blízkeho východu výrazne väčší. V roku 1900 tvorili 22,71 % obyvateľov, v roku 1970 klesol ich počet na 7, 20 %, v roku 2000 tvorili kresťania asi 6,67 % z počtu obyvateľov Blízkeho východu. Klesajúci trend pokračuje a podľa odhadov v budúcnosti (2050) budú kresťania tvoriť asi len 4 % z celkového počtu obyvateľov.³⁰ (viď príloha č. 1).

²⁶ Řoutil, M. Křesťané na Blízkem východe, s. 81 – 86

²⁷ Boutros Boutros Ghali

²⁸ The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe?, s.3

²⁹ Talál, H. *Křesťanství na Blízkem východě*, s.83

³⁰ The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe?, s.3

2.4 Kresťanské organizácie

V regióne pôsobí niekoľko kresťanských organizácií, ktorých úlohou je viesť dialóg nielen medzi jednotlivými kresťanskými minoritami ale aj medzi kresťanmi a moslimskou väčšinou.

The Middle East Council of Churches (MECC, مجلس كنائس الشرق الأوسط) alebo rada cirkví Blízkeho Východu bola založená v roku 1974 a pôvodne združovala evanjelickú cirkev, staroveké orientálne cirkvi a cirkvi Východu (Patriarchát Alexandrie a celej Afriky). Katolícke kresťanské cirkvi sa pridali v roku 1990.³¹ MECC sa angažuje najmä v oblasti vzdelávania, humanitárnej pomoci, zdravia a výživy, poskytuje odbornú psychologickú pomoc.³²

World Council of Churches (WCC, مجلس الكنائس العالمي) teda Svetová rada cirkví spája tristoštyridsať cirkví v stodesiatich krajinách sveta. Organizácia kladie dôraz na jednotu, podporu a zapojenie sa do kresťanskej služby.³³

Koptskí kresťania sa združujú v **Council of Catholic Patriarch of the East**, rada združuje sedem blízkovýchodných cirkví, ktoré uzatvorili úniu s Rímom (jedná sa o koptskú, melchittskú, sýrsku, maronitskú, chaldejskú, arménsku cirkev a Latinský jeruzalemský patriarchát).³⁴

Ďalšími organizáciami sú **Catholic Near East Welfare Association** (CNEWA) – agentúra Vatikánu³⁵, **The Middle East and North Africa Association for Theological Education** (MENATE, رابطة الشرق الأوسط وشمال إفريقيا للتعليم اللاهوتي).³⁶

³¹ Mecc's History

³² Relief & Development Programms

³³ What is World Council of Churches

³⁴ Řoutil, M. Křesťané na Blízkem východe, s. 88

³⁵ The Cnewa Story

³⁶ About Menate

3. KREŠŤANSTVO V EGYPTE

3.1 História

Podľa Evanjelia sv. Matúša je Egypt krajinou, kde našla Svätá rodina útočisko po úteku zo Svätej zeme pred Herodom Veľkým a v Egypte zostala do smrti Heroda Veľkého v roku 4 n. l.³⁷

Väčšina koptských kresťanov verí, že Ježiša Krista prijali ich predkovia ako Božie dieťa ešte počas pobytu v Egypte, čo majú dokazovať dochované príbehy a legendy o skutkoch, ktoré mal ako dieťa vykonať v Delte a údolí Nílu.³⁸

Najstaršie doklady, ktoré dokumentujú prítomnosť kresťanských komunit datujeme do 2. a 3. storočia. Najznámejším dochovaným artefaktom je papyrus *P. Rylands Gr 457*, ktorý obsahuje časti Evanjelia podľa Jána. Kresťanskú prítomnosť v oblasti taktiež dokladajú preklady Biblie, ktorá bola preložená z gréčtiny. Prvé arabské preklady Biblie sa objavujú v 9. storočí, no dokončený preklad Nového Zákona datujeme do 16. storočia.³⁹

Počas vlády mameluckého sultána Qalawúna as-Sáliha boli vydané nariadenia, na základe, ktorých boli opätovne zakázané verejne náboženské prejavy kresťanov a aj židov, boli zničené kostoly a synagógy a v Štátnej správe mohli pracovať len moslimovia.⁴⁰

V prvej polovici 20. storočia (hlavne 20. a 30. roky) sa objavuje v Egypte nové hnutie, ktoré spojilo kresťanské a moslimské vzdelané vrstvy. Ideou hnutia bol „*faraónizmus*“ (arab. *al-fir'aunija*), teda príslušnosť k egyptskému národu nie je založená na náboženskej príslušnosti. Hnutie šírilo názor, že Egyptania nie sú z etnického hľadiska Arabi, ale potomkovia starovekých

³⁷ Mt 2:13-15

³⁸ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 33

³⁹ Pargačová, V. *Koptové*, s. 164

⁴⁰ Řoutil, M. *Křesťané na Blízkem východe*, s. 83

Egyptčanov (výrazný vplyv na šírenie tejto myšlienky mal objav Tutanchamonovej hrobky v roku 1922). Podľa dobových koptských novín, ktoré myšlienky šírili, mala „faraónska civilizácia“ značný podiel na formovaní neskoršej kresťanskej a islamskej egyptskej populácie. K moslimským zástancom idey patrili Tahá Husajn alebo Muhammad Husajn Hajkal. Nadšenie z myšlienky postupne upadá koncom 30. rokov, no vplyv na formovanie koptskej identity je významný.

Ďalším faktorom, ktorý ovplyvnil vzťah medzi kresťanskou minoritou a moslimskou majoritou bol vznik islamskej skupiny, ktorú poznáme ako Asociáciu moslimských bratov (Moslimské bratstvo) (arab. *Džam'ijat al-ichwán al-muslimín*). Moslimské bratstvo vzniká v rokoch 1928 – 1929 za účelom nápravy spoločnosti a nastolenia „islamského poriadku“. V roku 1945 Moslimské bratstvo rozpútalo protikoptskú kampaň. Prostredníctvom letákov, propagačných materiálov ale aj počas kázaní v mešitách šírili ideu a víziu o dokonalom islamskom štáte, v ktorom sa príslušníci iných vierovyznaní ocitnú opäť na okraji spoločnosti. Súčasne však Hasan al-Banná (zakladajúci člen Moslimského bratstva) zastával názor, že kresťania majú nárok na spravodlivé zaobchádzanie. Svoju myšlienku dokazoval odkazmi na jednotlivé verše Koránu, ktoré sa postaveniu inovercov venujú.⁴¹

Arabská jar, ktorú kresťania podporovali a aktívne sa zapájali do jej priebehu, priniesla nielen politické uvoľnenie ale aj zhoršenie bezpečnostnej situácie a nástup radikálnych islamských skupín. V Egypte sa násilie voči kresťanom (hlavne koptským kresťanom) objavovalo už dávno pred rokom 2011. Ďalšou vývojovou fázou v regióne MENA bol nástup tzv. Islamského štátu (ISIS, ISIL, IS) v roku 2014. Na ovládnutých územiach boli kresťanské menšiny vystavené represiam. Napriek tomu, že ovládnuté územia boli sýrske a iracké teroristické útoky sa rozšírili do ďalších krajín.⁴²

V januári 2014 bola prijatá nová ústava. Podľa článku 53 je zaručená rovnosť pred zákonom pre všetkých ľudí v rovnakej miere bez diskriminácie na základe vierovyznania, taktiež diskriminácia je trestným činom, štát musí

⁴¹ Pargačová, V. Koptové, s. 173 – 174

⁴² Řoutil, M. Křesťané na Blízku východe, s. 95

eliminovať všetky jej prejavy a formy. Článok 50 zase uvádza, že egyptská civilizácia zahrňuje dedičstvo (hmotné aj nehmotné) staroegyptskej, koptskej a islamskej civilizácie ako národne bohatstvo.⁴³

Zároveň však egyptská vláda obmedzuje prijatie náboženstva podľa výberu jedinca napríklad tým, že neumožňuje moslimom, ktorí konvertujú zmenu zapísať do občianskych preukazov.

Podľa koptského právnika Nagíba Gabriela stačí konvertitom k islamu predložiť oficiálne potvrdenie z Al-Azharu, ale pre tých, ktorí konvertovali ku kresťanstvu (kopti) certifikát koptského patriarchátu nie je dostatočný.

Dôležitú úlohu v kresťansko-moslimskom dialógu zastáva univerzita Al-Azhar. Vo vydanom „Dokumente pre budúcnosť Egypta“ zdôraznil šejch slobodu názoru a rešpekt k ľudským právam.⁴⁴

3.2 Kresťanské komunity

Väčšina egyptských kresťanov sú členovia starovekej orientálnej koptskej cirkvi, na území Egypta nájdeme komunity aj zvyšných dvoch starovekých cirkví – Arménskej apoštolskej a Sýrskej ortodoxnej. Cirkvi Východu sú zastúpené Patriarchátom Alexandrie a Afriky. Z katolíckych cirkví v Egyptskej arabskej republike majú svoje zastúpenie koptskí katolícky kresťania, melchitskí gréckokatolícki kresťania, rímskokatolícki kresťania, chalcedonskí, arménski a asýrski kresťania. Z evanjelických cirkví má najväčšie zastúpenie anglikánska komunita a arménska evanjelická cirkev. Taktiež sa na území Egypta nachádzajú veľmi malá skupina metodistických kresťanov a adventistov siedmeho dňa.⁴⁵

⁴³ Pargačová, V. Koptové, s. 184

⁴⁴ Pargačová, V. Koptové, s. 184

⁴⁵ Bailey, B.J., Bailey, J. M. *Who Are the Christians in the Middle East?* s. 145

3.3 Kresťanstvo v Alexandrii

Kresťanstvo v Alexandrii je spojené s pôsobením sv. Marka. K jeho príchodu do mesta sa viaže legenda, podľa ktorej sa sv. Markovi roztrhli sandále a tak navštívil miestneho obuvníka Aniana, ktorý sa pri oprave pichol do prsta, sv. Marek ho uzdravil a obuvník následne konvertoval ku kresťanstvu. V roku 62 n. l. sa sv. Marek rozhodol Alexandriu a Egypt opustiť, no ešte pred svojím odchodom vymenoval Aniana za biskupa. Po svojom návrate do Alexandrie zistil, že sa cirkev značne rozrástla a tak vymenoval troch kňazov a siedmych diakonov. V nasledujúcich rokoch sv. Marek vo svojich kázaniach ostro vystupoval proti pohanským božstvám, následkom čoho bol nárast nenávisťi voči jeho osobe. V roku 68 n. l. počas osláv Veľkej noci bol zavraždený pohanmi, ktorý v ten istý deň slávil vlastný pohanský sviatok. Sv. Marek zomrel mučeníckou smrťou – okolo hrdla mu útočníci uviazali povraz a vláčili ho ulicami až kým nezomrel.⁴⁶

Založenie alexandrijského patriarchátu sv. Markom je cirkevná tradícia tradične uznávaná západnými i východnými cirkvami. Taktiež je považovaná za jedno z najdôležitejších centier odkiaľ sa kresťanstvo šírilo, najskôr po území dnešného Egypta a následne ďalej do Afriky. V začiatkoch mala cirkev v čele jedného metropolitu – sv. Marka, ktorý riadil celé kresťanské spoločenstvo. Po rozšírení kresťanskej cirkvi vznikali nové metropolitné stolice. Titul patriarcha sa začína používať až od 5. storočia. V čase najväčšieho rozkvetu mala alexandrijská cirkev 108 biskupov.

Až do druhého ekumenického koncilu (381) bol alexandrijský patriarcha v dôležitosti na rovnakej pozícii ako rímsky biskup.⁴⁷

Na území mesta nájdeme zastúpenú takmer každú odnož kresťanského náboženstva. Dôvodom početnosti kresťanských komunít vychádza z histórie, nakoľko Alexandria bola centrom kultúry a vzdelanosti veľkú časť tvorili prisťahovalci z celého sveta. Okrem starovekých orientálnych

⁴⁶ Saint Marc and Alexandria

⁴⁷ The Church of Alexandria

kresťanských cirkví sa v Alexandrii nachádzajú aj cirkvi pravoslávne, anglikánske, protestantské.⁴⁸

Medzi najdôležitejšie medzníky v ranej histórii Alexandrijskej cirkvi patrí výskyt monasticizmu v Egypte, vytvorenie slávnej Alexandrijskej školy a vznik samostatného kresťanského spoločenstva na území Egypta, ktoré bolo oddelené od Grécka. Po štvrtom ekumenickom koncile (421) sa z pôvodne jednotnej alexandrijskej cirkvi vytvorili dva patriarcháty – koptský pravoslávny a grécky pravoslávny patriarchát v Alexandrii a Afrike.⁴⁹ V 4. storočí sa alexandrijská cirkev rozšírila z Egypta do Líbye a Alexandrijská katechetická škola sa stala hlavným centrom učenia pre kresťanských teológov z celého Blízkeho Východu.⁵⁰

Dnešnú podobu alexandrijského kresťanstva výrazne ovplyvnili udalosti 20. storočia, najmä revolúcia v roku 1952 pod Násirovím vedením. Počas revolučných udalostí boli kresťanské komunity oslabené odchodom alebo vyhnaním európskych prisťahovalcov, ktorí vo väčšine prípadov patrili ku katolíckym a protestantským cirkvám a misionárskym hnutiam pochádzajúcich z Európy. Výrazne utrpela talianska a grécka komunita.⁵¹

3.4 Bezpečnosť

Bezpečnosť kostolov a kláštorov si kresťanské komunity zabezpečujú vo vlastnej réžii ale aj v spolupráci so štátom. Štandardné zabezpečenie pozostávalo z troch až piatich osôb pri vchode do areálu, bezpečnosť zabezpečovali príslušníci kresťanskej cirkvi spolu s policajnými alebo armádnymi dôstojníkmi. Ďalším bezpečnostným prvkom boli zátarasy, ktoré bránili vjazdu motorovým vozidlám až k bránam kostolov. Počas noci sa pri chránených objektoch taktiež objavovali hliadky, ktoré dozerali na pokoj v uliciach mesta. Vyššie nároky na bezpečnosť a zabezpečenie objektov sa kládli hlavne počas konania sa významnejších bohoslužieb počas sviatkov,

⁴⁸ Saint Marc and Alexandria

⁴⁹ Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa

⁵⁰ Bailey, B.J., Bailey, J. M. *Who Are the Christians in the Middle East?* s. 63

⁵¹ Alexandria's Minorities Aim To Reassert Themselves

ochranka spolu s políciou a armádou kontrolovala doklady návštevníkov a ich batožiny.

Rozdiel medzi kontrolami a kontrolnými stanovišťami medzi jednotlivými cirkvami boli značné. Najviac na bezpečnosť (aj počas bežných dní) dbali koptskí kresťania, čo je následok niekoľkých smrteľných útokov práve na príslušníkov koptskej cirkvi. Prístup ku koptskej katedrále sv. Marka bol možný len na pešo, celá ulica je pre motorové vozidlá uzatvorená, vytvorené sú koridory pre návštevníkov, ktorí musia prejsť niekoľkými bezpečnostnými bodmi, akými sú skenery batožiny, niekoľkokrát sú skontrolované doklady aj turistom a Európanom.⁵²

⁵² Informácie získané počas pobytov v Alexandrii v roku 2017 a 2018

4. KOPTSKÁ CIRKEV

Koptská cirkev bola založená sv. Markom okolo roku 43 n. l. v Alexandrii.

Termínom Kopt⁵³ (arab. *Qibtí*) označujeme príslušníka náboženskej a etnickej minority, žijúcej na celom území Egypta. Arabské pomenovanie minority je odvodené z gréckeho označenia Egypta – *Aigyptos*.⁵⁴

Kopti tvoria početne významnú náboženskú ale aj etnickú menšinu Egyptskej arabskej republiky. Na území Egypta sa nachádzajú už od staroveku, v súčasnosti nájdeme koptských kresťanov po celej krajine. Najvýznamnejšími centrami koptských kresťanov je Alexandria, Luxor, Asjút a Káhira.⁵⁵

Koptská staroveká cirkev vychádza z prvých troch ekumenických koncilov, používa nicejsko-konštantinopolské vyznanie viery. Samotní koptskí kresťania svoji cirkev označovali a označujú dodnes ako *ortodoxnú*, teda pravovernú a pravoslávnu.

Koptský kalendár vychádza zo staroegyptského solárneho kalendáru, ktorý začína rokom 284 (arab. *as-sana al-qibtíja*), kedy začalo prenasledovanie kresťanov cisárom Diokleciánom. Toto obdobie je inak známe aj ako „éra mučeníkov“. Kalendár pozostáva z dvanástich mesiacov s tridsiatimi dňami, ku ktorým sa na konci roku pridá päť dní vyrovnávacích, ktoré spolu vytvoria „malý mesiac“. Každé štyri roky sa k „malému mesiacu“ pripočíta šiesty deň. Názvy mesiacov sú koptské, no súčasná používaná verzia je arabizovaná.⁵⁶

Cirkev v 6. storočí síce posilnila svoje postavenie inštitúcie nezávislé od Rímu a Konštantínopole, no zároveň sa však dochádza k jej izolácií, ktorá je v neskoršom období znásobené počas arabského vpádu. V roku 642 po dobytí Alexandrie bol patriarchom opäť zvolený Benjamín I., ktorého

⁵³ Kopt – príslušník etnickej, národnostnej skupiny, kopt – príslušník kresťanskej cirkvi

⁵⁴ The Coptic Orthodox Church

⁵⁵ Pargačová, V, Koptové, s. 163

⁵⁶ Pargačová, V. Koptové, s. 168

predtým zosadila byzantská vláda. Z arabských dobyvateľov sa stala vládnuca elita, ktorá monoteistické náboženstvá tolerovala (*ahl al-kitáb*).

V stredoveku sa striedali obdobia prosperity a stability s obdobiami prenasledovania a represíí. Najhorším obdobím boli križiacke výpravy (1099 – 1249). Kopti boli egyptskou populáciu vnímaní ako piata kolónia kresťanských stredovekých štátov a v neskoršom období ako spojenci koloniálnych mocností. Vzhľadom na uvedenú skutočnosť ich postavenie zhoršila francúzska výprava do Egypta (1798 – 1802)⁵⁷

K zlepšeniu situácie dochádza v 18. storočí počas vlády Muhammada 'Alího.⁵⁸

V období britskej prítomnosti (1882 – 1922/1952) zastávali koptskí kresťania významné posty v štátnej administratíve alebo obchode.⁵⁹

Cirkev vedie patriarcha (arab. *al-bitrík*) titulovaný ako pápež (arab. *al-bábá*).

Presný počet príslušníkov koptskej menšiny nie je známy. Údaje sa rozchádzajú. Podľa sčítania obyvateľstva v roku 1986 kopti tvorili asi 5,7% z celkového počtu obyvateľstva. Sčítanie obyvateľstva v roku 2006 neobsahovalo položku konfesnej príslušnosti, no podľa vtedajšieho patriarchu (Šenuda III.) počet koptských kresťanov dosiahol až 12 000 000 (západné zdroje hovorili odhadli počet koptov približne na 4 500 000)⁶⁰, v roku 2011 mala koptská cirkev približne 9 500 000 členov, z toho 9 300 000 žijúcich na území Egyptskej arabskej republiky.⁶¹ Súčasný koptský patriarcha Tawadros II. uvádza, že počet koptských kresťanov je 15 000 000.⁶²

⁵⁷ Pargačová, V. Koptové s. 167 - 168

⁵⁸ Boles, I. Egypt – Persecution, Disappearing Christians of the Middle East

⁵⁹ Bailey, B.J., Bailey, J. M. *Who Are the Christians in the Middle East?* s. 147

⁶⁰ Pargačová, V. Koptové, s. 163 - 164

⁶¹ The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe?, A – 7

⁶² Pargačová, V. Koptové, s. 163 - 164

Postavenie a úloha koptských kresťanov v egyptskej spoločnosti závisí od aktuálnej politickej a bezpečnostnej situácie v štáte.⁶³ Stredovekí a aj vládcovia v modernej dobe si uvedomovali hospodársky význam koptov. To im zaručovalo určité postavenie, vďaka ktorému zostala zachová koptská kultúra, náboženstvo a identita. Typickými koptským povoláním bolo písárstvo, štátna správa a medicína.⁶⁴

4.1 20. storočie a nárast islamistov a radikalizácie

Počas trvania egyptského kráľovstva (1922 – 1953) bol podporovaný sekularizmus. Náboženská identita Koptov, ale aj moslimov, bola sčasti potlačená a verejného a politického života sa mohli zúčastniť všetci bez ohľadu na náboženskú príslušnosť. Preto nie je výnimkou, že pred rokom 1952 príslušníci koptskej cirkvi získavali dôležité postavenia a vládne funkcie.⁶⁵ V roku 1952 organizujú Slobodní dôstojníci prevrat, kráľ je nútený abdikovať a k moci sa dostávajú Slobodní dôstojníci a Gamál 'Abd an-Násir, ktorý usiloval o vybudovanie arabského socializmu a absolútnu centralizáciu. Ako prekážku vnímal religiozitu obyvateľstva (hlavne u moslimskej časti populácie). Politické a spoločenské zmeny negatívne ovplyvnili nielen koptských kresťanov ale aj moslimskú, väčšinovú populáciu.⁶⁶

Napriek nepriaznivej situácií a neexistujúcej možnosti v politickom živote, sa koptskej cirkvi darilo. V egyptskom hlavnom meste bol v roku 1954 založený Inštitút koptských štúdií (*Ma'had ad-dirását al-qibtíja*), koptológia sa vyučuje na Americkej univerzite v Káhire (*The American University in Cairo, AUC*) a v roku 2013 bolo v Alexandrii založené Centrum koptských štúdií, ktoré pôsobí pri miestnej univerzite.⁶⁷

⁶³ Burgrová, H. Egypt, s. 87

⁶⁴ Pargačová, V. Koptové, s. 168

⁶⁵ Burgrová, H. Egypt, s. 87 – 89

⁶⁶ Pargačová, V. Koptové, s. 174

⁶⁷ Řoutil, M. Křesťané na Blízkem východě, s. 88

Za udržanie komunity ma zásluhu vtedajší patriarcha Kyrill VI. (1959 – 1971), ktorý zachoval vernosť a lojalitu Násirovemu režimu, zároveň však získal pre Koptov sociálne istoty akých využívala moslimská majorita. Okrem iného sa zaslúžil o výstavbu novej káhirskej katedrály a podporoval charitatívnu a sociálnu činnosť cirkvi. V Baní Suwaif založil komunitu aktívnych sestier.

Počas vlády Anwára as-Sádáta dochádza k postupne zmene v spoločnosti. Na začiatkoch svojej vlády sa snaží s koptskou komunitou spolupracovať, koptskí kresťania sa objavujú na strategických postoch v armáde a administratíve. Kopti mali nárok na dve ministerstvá a desať kresiel v parlamente zo štyristopäťdesiatichštyroch. Nepriaznivý vplyv na vzťahy medzi as-Sádátom a koptami mal nárast radikalizácie. As-Sádát síce zastával princíp sekulárneho štátu, zároveň však voči islamským organizáciám ustupoval. Následkom boli medzikonfesné konflikty, ktoré vo väčšine prípadov mala na svedomí *al-Gamá'a al-Islámíja*.

Na vzniknutú situáciu koptská cirkev reagovala vo svojich kázaniach, výuke katechizmu a propagačnou a agitačnou činnosťou. Od roku 1971 cirkev viedol patriarcha Šenúda III. ktorý odsúdil nepokoje a zároveň naliehal na vládnu garnitúru, aby situáciu vyriešila. Zároveň islam a islamistov vyvinil a dôraz kládol hlavne na jednotu celej egyptskej spoločnosti a egyptského národa. Vyjadrením sa koptská cirkev zbavila podozrenia zo separatistických snáh a as-Sádátova administratíva musela reagovať, aby jednotu národa zostala zachovaná. Napriek jasným dôkazom, že koptská komunita sa sama nedokáže ubrániť, vláda nedokázala (nebola ochotná) bezpečnosť koptov zaručiť. Reakciou bola výzva patriarchu k protestom a verejné vyhlásenie pôstov, ako znak podpory a solidarity s koptskou cirkvou. Útoky sa naďalej stupňovali, situácia vyvrcholila v roku 1980, kedy bol patriarcha nútený zrušiť oslavy veľkonočných sviatkov z bezpečnostných dôvodov a nariadil uzavretie kostolov pre štátnych funkcionárov. Odpoveď dostal prostredníctvom vládnych médií, ktoré nariadenie zhodnotili ako „snahu extrémistických prvkov, ktoré ohrozujú jednotu národa“. Patriarchova autorita utrpela a za *pravého* predstaviteľa koptských kresťanov bol označený jeho odporca. Vzťahy medzi prezidentom as-Sádátom a patriarchom Šenúdom III. sa ešte viac skomplikovali po as-Sádátovej ceste do Spojených štátov amerických. Počas prezidentovej návštevy došlo k protestným akciám zo strany koptských emigrantov v diaspóre a patriarcha bol obvinený z ich

organizácie. Po útokoch v roku 1981, bol as-Sádát nútený zasiahnuť. Oznamoval akciu, ktorá zasahovala proti moslimskému ale zároveň aj kresťanskému radikalizmu. Medzi zatknutými boli kňazi, biskupi a laici, dokonca aj samotný patriarcha. Okrem iného bol zrušený dekrét, ktorý určoval ako hlavu cirkvi patriarchu a vedením koptskej cirkvi bolo oficiálne poverených päť biskupov. Vzhľadom na skutočnosť, že funkcia patriarchu je nezrušiteľná, Šenúda III. bol aj naďalej koptami vnímaný ako hlava ich cirkvi. Po nástupe Husního Mubaraka boli všetci zadržaní kresťanskí predstavitelia prepustení, patriarcha bol prepustený v roku 1985, zároveň bol obnovený dekrét, ktorý zabezpečil patriarchovi návrat na jeho funkciu. Po prepustení patriarcha Šenúda III. si zvolil umiernenejšiu taktiku a s vládou spolupracuje. Patriarcha musel nájsť spôsob ako zachovať kresťansko-moslimské vzťahy na čo najlepšej úrovni a zároveň obhajovať koptov a ich nárok na zachovanie vlastnej kultúry a identity. Vernosť režimu zachoval aj v roku 2011 počas arabskej jari. V prvotných fázach veriacich vyzýval k neúčasti na protestoch a demonštráciách, no s postupným nárastom intenzity revolty bol nútený podporu kresťanom vyjadriť. Účasť koptov na revolúcií súvisí najmä s opätovným nárastom násillia a neochoty bezpečnostných zložiek útoky vyšetriť, prípadne im zabrániť.

Po zvrhnutí Mubárákovho režimu a prvých voľbách (2012) sa k moci dostáva Strana slobody a spravodlivosti (väčšina členov patrila k Moslimskému bratstvu) a salafistická strana an-Núr, 8 zvolených poslancov boli kopti, novozvolený prezident Muhammad Mursí, menoval koptského viceprezidenta Samira Murqusa (jeden zo štyroch). Mursího vláda však nedokázala krajinu spravovať a násillie prepuklo vo všetkých zložkách spoločnosti. Islamisti útočili nielen na koptskú komunitu ale aj na komunity šíitskych moslimov, príslušníkov súfijských rádov. Kostoly boli vypaľované a objavili sa prípady, kedy boli zmenené na mešitu. V Hornom Egypte rôzne gangy začali opätovne vyberať *džizju*. Vláda a aj miestny guvernéri situáciu neriešili a dokonca ju podceňovali, častokrát ako výhovorku používali, že násillie je dedičstvo predchádzajúceho režimu.

Armádny prevrat v roku 2013 bol podporený koptským patriarchom Tawadrusom VI. (patriarcha Šenúda III. zomiera v roku 2012) a šejchom at-

Tajjibom. Koptská podpora prevratu vyvolala niekoľko útokov a násilných akcií.⁶⁸

4.2 Koptská katolícka cirkev

V prvej polovici 18. storočia sa skupina koptských kresťanov oddelila od starovekej koptskej cirkvi a konvertovala ku katolíckemu vyznaniu.⁶⁹ Koptský katolícky patriarchát bol založený v roku 1824 na základe nariadenia pápeža Lea XII. Avšak nový patriarchát vznikol viac-menej len na papieri, reálne patrili koptskí katolícki kresťania pod administratívu apoštolského vikariátu.⁷⁰

V roku 1893 získala cirkev od františkánov desať kostolov o dva roky neskôr pápež Leo XIII. rozdelil približne 5 000 koptských katolíkov do troch diecéz, ktoré riadené alexandrijským patriarchom so sídlom v Káhire.⁷¹

Do dnešného dňa je koptská katolícka cirkev podstatne menšia ako staroveká koptská cirkev. Podľa údajov z roku 2017 počet koptských katolíkov v Alexandrii dosiahol 37 740 (celkový počet v koptských katolíkov dosiahol 187 320).⁷²

Koptským katolíckym patriarchom je od roku 2013 Ibrahim Isaac Sidrak.⁷³

4.3 Diaspóra

Alternatívou ako uniknúť pred problémami domácej politickej scény akými sú ekonomické problémy, diskriminácia a stupňujúce sa násilie je pre

⁶⁸ Pargačová, V. Koptové, s. 174 – 183

⁶⁹ The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe?, A – 6

⁷⁰ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 82

⁷¹ Coptic Catholic Church

⁷² The Eastern Catholic Churches, s. 1

⁷³ The Coptic Catholic Church, s. 3

mnohých členov koptskej cirkvi emigrácia,⁷⁴ ktorá sa zvyšuje od 60.-tych rokov minulého storočia.⁷⁵ Početné diaspóry sa nachádzajú v Spojených štátoch amerických (počet členov sa pohybuje medzi 200 000 – 700 000, vid' príloha č. 2)⁷⁶, Kanade a Austrálii. Menšie skupiny koptských kresťanov sa objavujú v Latinskej Amerike, Afrike, štátoch Zálivu a Európe (the European Coptic Union).⁷⁷

Najpočetnejšia európska koptská komunita sa nachádza v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska, Francúzsku, Taliansku, Holandsku a Švédsku. Podľa neoficiálnych odhadov od roku 2011 opustili Egypt až 100 000 koptov.⁷⁸

Počas egyptskej arabskej jari diaspóra (hlavne v USA) podporovala koptských aktivistov v Egypte, aj napriek nevôli patriarchu Šenúdy III. Arabská jar neznamovala len protest proti režimu Husního Mubáraka. Súčasne bola vnímaná aj ako protest proti vtedajšej podobne presadzovania koptských záujmov.⁷⁹

Pre koptských kresťanov v diaspóre je charakteristická súdržnosť, spolupatričnosť a presné dodržovanie cirkevných predpisov a požiadaviek. Častokrát pri diaspórach vznikajú a pôsobia organizácie, ktoré majú za úlohu šíriť povedomie o koptskej problematike, no vo väčšine prípadov ich pôsobenie koptskú komunitu v Egypte ovplyvní negatívne. V roku 1972 bola založená Americká koptská asociácia (American Coptic Association), ktorej aktivity boli príčinou spomínaného konfliktu medzi patriarchom Šenúdom III. a prezidentom as-Sádátom.⁸⁰

⁷⁴ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 48

⁷⁵ The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe?, A – 5

⁷⁶ Pargačová, V. Koptové, s. 177

⁷⁷ The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe?, A – 5

⁷⁸ Pargačová, V. Koptové, s. 185

⁷⁹ Pargačová, V. Koptové, s. 177

⁸⁰ Pargačová, V. Koptové, s. 185

5. PATRIARCHÁT ALEXANDRIJSKÝ A CELEJ AFRIKY

V rámci hierarchie v gréckych pravoslávnych cirkvách je Alexandrijský patriarchát druhý najvýznamnejší (po Konštantínopolskom patriarcháte). Cirkev hrala významnú úlohu v ekumenickom hnutí v regióne Blízkeho Východu a vo svete.

Podľa cirkevnej tradície má alexandrijský patriarchát dvetisíc ročnú históriu a za zakladateľa považuje sv. Marka, no alexandrijský patriarchát ako ho poznáme dnes vznikol až po oddelení sa z pôvodnej alexandrijskej cirkvi (421).

Počas prvých storočí kresťanstva patriarchát zohrával významnú úlohu v kryštalizácii kresťanských princípov a následného šírenia kresťanského učenia po svete. Kľúčovým faktorom bola existencia slávnej katechetickej školy, práve na území Alexandrie.

Ťažkosti patriarchátu nastali počas arabskej (641 – 1250) a mamlúckej nadvlády (1250 – 1517). Ich dôvodom bolo zmenšovanie sa ortodoxnej/pravoslávnej vetvy kresťanstva a nedostatok zdrojov. K opätovnému a postupnému ozdraveniu patriarchátu došlo až v dobe nadvlády Osmanskej ríše.

Ďalším obdobím rozkvetu bola aj vláda Muhammada Alího a jeho dynastie. Cirkevná jurisdikcia alexandrijského patriarchátu bola obnovená na všetky africké krajiny ako tomu bolo pred arabským dobytím.

Pôvodne cirkev slúžila a oslovovala hlavne komunity gréckych expatriotov. Až v 20. storočí sa začala zameriavať na miestnych obyvateľov kontinentu a začala vyvíjať obdivuhodnú misijnú činnosť na území afrického kontinentu v spolupráci s cyperskou a gréckou ortodoxnou cirkvou, ktorou konkuruje katolíckym a evanjelickým misiám v Afrike. Aktuálne je patriarchát tvorený 25 diecézami, ktoré pôsobia po celom africkom kontinente.

Jednou z najvýznamnejšou a najznámejšou inštitúciou patriarchátu grécka pravoslávna knižnica v Alexandrii s viac ako tritisíc knihami a spismi, ktoré sa datujú až do 9. storočia.

Cirkev do dnešného dňa spravuje školy, kliniky, detské domovy, ktoré nie sú vyhradené len pre kresťanov, ale slúžia aj moslimskej časti egyptskej populácie.

Pre členov cirkvi sa usporadúvajú mnohé aktivity a akcie – Nedeľné školy, skauti,...

K alexandrijského patriarchátu sa hlási asi 500 000 veriacich a počet veriacich v týchto diecézach je výrazne väčší ako v Alexandrii (Egypte).

5.1 Svätý patriarchálny kláštor sv. Savvasa, posväteného

Kláštor bol založený približne v rokoch 318 – 320 n. l., zasvätený bol sv. Markovi. Pôvodne bola budova využívaná k pohanským rituálom. Počas nasledujúcich rokov dochádzalo k výstavbe a v kláštore sa začínali usádzať prví mníchovia. Po rozdelení alexandrijskej cirkvi sa kláštor stal sídlom alexandrijského patriarchu (okolo roku 536). V 7. storočí bol kláštor zničený po zemetrasení, následná prestavba bola financovaná zámožným alexandrijským kresťanom. K ďalšiemu zničeniu a prestavbám dochádzalo počas arabskej nadvlády a počas francúzskej okupácie bol kláštor vyhodенý do povetria zo strategických dôvodov. Kláštor slúžil nielen ako sídlo patriarchu ale aj ako cintorín pre patriarchov a mníchov, nemocnica pre chudobných, škola a ubytovňa.

V súčasnosti pri kláštore, najmä zásluhou patriarchu Theodorosa II., opätovne pôsobí patriarchálna akadémia „Saint Athanasios“.⁸¹ Prvým akademickým rokom po 470 rokoch bol rok 2007 – 2008. Počas dvojročného štúdia sa študenti (pochádzajúci z afrických krajín) vzdelávajú na hodinách teológie, ošetrovateľstva, poľnohospodárstva, informatiky a jazykov.⁸²

⁸¹ Holy Patriarchal Monastery of St Savvas the Sanctified (Alexandria)

⁸² “St. Athanasios” Patriarchal Academy of Alexandria

Pri kláštore pôsobí aj cirkevné múzeum, časť patriarchovej knižnice a Lýceum gréckych, alexandrijských Žien.⁸³

⁸³ Holy Patriarchal Monastery of St Savvas the Sanctified (Alexandria)

6. RÍMSKOKATOLÍCKA CIRKEV

Šírenie rímskokatolíckeho vierovyznania v Egypte je spojené najmä s pôsobením Františka z Assisi. Úlohou prvých rímskokatolíckych misií na Východe bolo šíriť kresťanstvo. Kresťanskí misionár však rýchlo pochopili, že ak chcú dosiahnuť úspech musia zmeniť taktiku a tak svoju pozornosť obrátili od moslimskej spoločnosti k starovekým orientálnym cirkvám. Okrem františkánov v oblasti postupne začínajú pôsobiť mníšske rády kapucínov.

Katolícka cirkev v Alexandrii (a aj v Egypte) reflektuje nezvyčajnú diverzitu katolíckych komunít, ktoré si zachovali svoje vlastné liturgie.⁸⁴

V súčasnosti sa v Alexandrii nachádza 12 rímskokatolíckych kostolov, mimo Alexandrie nájdeme na území Egypta 17 kostolov v Káhire, Port Saide, Minye, Asuáne, Asjúte. Pri kostoloch pôsobia mníšske rády, hlavne františkánsky, jezuitský, saleziánsky rád.⁸⁵

Väčšinu egyptských katolíkov tvorili európski prisťahovalci, hlavne talianskej národnosti (expatrioti). Časť komunity sa po revolúcií v roku 1952 vrátila do Európy. Dnešní rímskokatolícki veriaci sú najmä potomkovia talianskych a maltézskych emigrantov.

Typickým znakom kresťanov je vytetovaný krížik na vnútornej strane ľavého zápästia. Tetovanie sa objavuje naprieč všetkými kresťanskými komunitami, no postupne sa od zvyku upúšťa a v súčasnosti je rozhodnutie tetovať dieťa výlučne na rodine a v prípade dospelého človeka sa jedná o individuálne rozhodnutie.⁸⁶

⁸⁴ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 73, 84

⁸⁵ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 86 – 89

⁸⁶ Informácie o tetovaní a jeho rozšírení bola získaná počas študijných pobytov v Alexandrii, získané informácie sa týkajú najmä rímskokatolíckej a koptskej cirkvi

V minulosti tetovanie slúžilo ako rozlišovací znak medzi kresťanským a moslimským obyvateľstvom. Vo vidieckych oblastiach je tetovanie chápané aj ako talizman a ochrana.⁸⁷

Podľa údajov z roku 2017 počet rímskokatolíckych veriacich dosiahol 64 000.⁸⁸

Rímskokatolícka cirkev v Alexandrii je financovaná františkánskym rádom, časť financií získavajú z prenájmu budov v meste, ktoré patria rádu.⁸⁹

6.1 Apoštolský vikariát Alexandria

V roku 1839 bol pápežom Gregorom XVI. založený vikariát pre členov rímskokatolíckej cirkvi, nachádzajúcich sa v Egypte a v arabskom svete so sídlom v Alexandrii, kde pri Katedrále sv. Kataríny sídli dodnes (viď. príloha č. 5). Pre potreby utečencov a emigrantov z afrických krajín bol zriadený biskupský vikariát v Káhire.⁹⁰

Apoštolským vikárom je od roku 2009 biskup Adel Zaky.

6.2 Katedrála sv. Kataríny

Katedrála sv. Kataríny je rímskokatolíckou katedrálou a zároveň sídlom apoštolského vikariátu a rádu františkánov. Františkánsky rád pôsobí v Alexandrii od 17. storočia.

Začiatok stavby sa datuje do roku 1850, práce prebiehali až do roku 1920, kedy bola dokončená fasáda budovy. Námestie, na ktorom sa katedrála nachádza bolo postavené podľa Námestia sv. Petra vo Vatikáne, čo má

⁸⁷ Pargačová, V. Koptové, s. 171

⁸⁸ Vicariate Apostolic of Alexandria of Egypt {Alessandria di Egitto} (-Eliopoli di Egitto-Port-Said)

⁸⁹ Informácia bola získaná počas študijného pobytu na jar 2018, podrobnosti sa zistiť nepodarilo

⁹⁰ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 86

alexandrijským rímskokatolíckym veriacim symbolizovať „*blízkosť domova*“, teda Ríma. Symbolický je aj počet stĺpov, ktorých je dvanásť (dvanásť apoštolov). Katedrála je postavená v neobarokovom štýle, ktorý sa v Egypte používal len zriedkavo.

Pozemky na výstavbu katedrály získali rímskokatolíci od Muhammada 'Alího.

Katedrála bola miestom posledného odpočinku talianskeho kráľa Victora Emmanuela III. a jeho manželky, ktorý po prevrate v Taliansku našiel v Alexandrii útočisku. 17.12.2017 boli pozostatky kráľovského páru prevezené do Talianska.

V katedrále sa taktiež nachádzajú pozostatky sv. Sabriny, ku ktorej sa modlia ženy, ktoré majú problém s počatím. Pri jej hrobe sú umiestené ďakovné tabuľky s menami a dátumami narodenia „*vymodlených*“ detí (príloha č. 8).

Súčasťou katedrály je aj kláštor s archívom a knižnicou, spravované františkánskymi mníchmi a dobrovoľníkmi z miestnej kresťanskej komunity.

Knižnica je rozdelená na dve časti. Prvá časť sa nachádza na prvom poschodí, ktoré je verejnosti prístupné, druhá časť knižnice sa nachádza na druhom poschodí, kde majú súkromné miestnosti františkáni. Druhého poschodie verejnosti prístupné nie je, je výhradné určené pre členov rádu.

Archív poskytuje dobové materiály a informácie o živote európskych prisťahovalcov. Obsahuje matričné dokumenty (rodné, sobášne, úmrtné listy) a taktiež právne dokumenty.⁹¹

Kláštor je využívaný aj ako ubytovacie zariadenie pre egyptských kresťanov ale aj zahraničných turistov a študentov.

Súčasťou areálu je aj „*klub*“, miesto, kde sa stretávali a dodnes stretávajú členovia všetkých kresťanských cirkvi. V minulosti „*klub*“ slúžil ako komunitné centrum pre všetky európske komunity v Alexandrii. Dnes je „*klub*“ miestom konania spoločenských, charitatívnych akcií, častokrát je

⁹¹ Fotografie archívu nie sú súčasťou príloh, nakoľko fotografovanie nebolo možné

využívaný kultúrnymi centrami a konzulátmi na usporiadanie recepcií. Usporiadané akcie, sú častokrát jediným vhodným spoločenským vyžitím.

Dobrovoľníci z rímskokatolíckej cirkvi sa zapájajú do bežných činností spojených s prevádzkou „klubu“ ale i do charitatívnych akcií.⁹²

⁹² Informácie o rímskokatolíckej cirkvi, katedrále a komunite boli získané počas študijných pobytov v lete 2017 a na jar 2018

7. MELCHITSKÁ GRÉCKOKATOLÍCKA CIRKEV

Termín melchiti (niekedy aj melkiti) odkazuje na kresťanov, ktorý prijali závery Chalcedonského koncilu. Pomenovanie je arabského pôvodu, s pôvodným významom vládca alebo kráľ. Po Chalcedonskom koncile bolo označenie používané monofyzitskými cirkvami ako hanlivé. V súčasnosti označuje byzantských katolíkov z Alexandrijského, Antiochijského a Jeruzalemského patriarchátu. S katolíckou cirkvou sa zjednotila v roku 1724 keď Cyril VI., pôvodom katolík, zvolený patriarchom Antiochie.

V období schizmy v roku 1054, vládli na územiach Egypta, Iraku a Sýrie viac ako štyri storočia moslimské dynastie. Napriek islamskej nadvláde melchitský kresťania (alexandrijská, jeruzalemská, antiochijská diecéza) zachovali vernosť Byzantskej ríši. Z toho dôvodu odmietali spoluprácu s moslimskou vládou a v islamizovanej spoločnosti mali spomedzi kresťanských spoločenstiev najnevýhodnejšie postavenie.

Po arabskej invázii do Egypta sa zostávajúce grécke obyvateľstvo (väčšina Grékov z dobytých území odišla) asimilovalo a s melchitov sa v alexandrijskej diecéze stala menšina, prevažne zložené z Grékov a helenizovaných Koptov.

V druhej polovici 17. storočia v oblasti začínajú svoji misionársku činnosť rády jezuitov, kapucínov a karmelitán. Misionári okrem iného formovali pro-katolícku stranu v rámci patriarchátu.⁹³

Melchitská gréckokatolícka cirkev vznikla odrhnutím sa od Antiochijského patriarchátu. Sídlo melchitského patriarchu sa od roku 1834 nachádza v Damasku a členov cirkvi nájdeme okrem Sýrie a Egypta aj v Libanone, Palestíne a Jordánsku, diaspóry sa nachádzajú najmä na území Severnej ale aj Južnej Ameriky. Cirkev je aktívna v rôznych kultúrnych oblastiach, spravuje školy, kláštory.⁹⁴ Melchitskú cirkev je tvorená devätnástimi arcidiecézami a štyrmi exarchátmi. Pod správu cirkvi patrí mníšky rád

⁹³ The Melkite Catholic Church, s. 1

⁹⁴ Bailey, B.J., Bailey, J. M. *Who Are the Christians in the Middle East?* s. 88

Svätého Jána Krstiteľa, Najsvätejšieho spasiteľa a Aleppský mníšky rád. V cirkvi je užívaný byzantský rítus, liturgickým jazykom je arabský jazyk.⁹⁵

Na konci 18. storočia sa v Egypte usádzajú melchitský katolíci pôvodom zo Sýrie. Po rozšírení melchitských kresťanov mimo územie Sýrie a Libanonu do Egypta a Palestíny v roku 1838 pápež Gregor XVI udelil Maximusovi III titul Patriarcha Antiochie, Alexandrie, Jeruzalema a Orientu.⁹⁶

V roku 1848 bola melchitská gréckokatolícka cirkev uznaná vládou a patriarchát sa presunul do Damasku.

Po maronitskej cirkvi je melchitská cirkev najväčšou katolíckou komunitou na Blízkom východe. Väčšina príslušníkov žije na území Sýrie, Libanonu, Izraelu, Palestíny a Jordánska.⁹⁷

Počet príslušníkov melchitskej gréckokatolíckej cirkvi v Egypte sa odhaduje na 6 500 veriacich (2017).⁹⁸

Súčasným patriarchom je Joseph Absi, do funkcie zvolený v roku 2017.⁹⁹

7.1 Diaspóra

Prebiehajúca emigrácia z Blízkeho východu do západných krajín ovplyvnila aj melchitskú cirkev. Melchitská diaspóra sa nachádza hlavne v USA (asi 25 000 členov), Kanade (33 000 členov), v Austrálii (45 000 veriacich). Diaspóry melchitských katolíkov nájdeme aj v UK, Latinskej a Južnej Amerike. Melchitskí kresťania sa v Latinskej a Južnej Amerike sústreďujú najmä v okolí veľkých miest v oblasti, akými sú Sao Paulo, Mexico City,

⁹⁵ Řoutil, M. Křesťané na Blízkem východe, s. 94

⁹⁶ MEINARDUS, O. F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic and Protestant Communities Past and Present*, s. 85

⁹⁷ The Melkite Catholic Church, s. 1 – 2

⁹⁸ The Eastern Catholic Churches 2017, s. 6

⁹⁹ The Melkite Catholic Church, s. 3

Buenos Aires, Caracas. Počet melchitských kresťanov v danej oblasti dosahuje až 450 000.¹⁰⁰

¹⁰⁰ The Melkite Catholic Church, s. 2

8. EGYPTSKÁ EVANJELICKÁ PRESBYTERIÁNSKA CIRKEV

Egyptská evanjelická presbyteriánska cirkev bola založená v roku 1854 americkou presbyteriánskou misiou. Autonómnu cirkvou je od roku 1926.

Cirkev slúži miestnej komunite kresťanov organizovaným nespočetných vzdelávacích a sociálnych aktivít, stále rozvíja svoju misijnú činnosť. Egyptská presbyteriánska cirkev založila v Egypte prvú dievčenskú školu, pre študentov so špeciálnymi potrebami a strediská odborne prípravy, ktoré majú všestranné zameranie od prípravy na úradnícke pozície cez poľnohospodárstvo. Cirkev zdedila 13 škôl od pôvodnej americkej misie a svoje aktivity ďalej rozvíjala, v súčasnej dobe prevádzkuje 23 škôl.

Členovia egyptskej presbyteriánskej cirkvi taktiež stáli pri zrode dvoch významných vzdelávacích inštitúciách v krajine – Káhirskej univerzity a Americkej univerzity v Káhire. Významnou vzdelávacou inštitúciou je Evanjelický teologický seminár v Káhire, ktorého hlavnou úlohou je príprava pastorov z afrických krajín a krajín blízkeho východu. Vzdelávací systém kladie dôraz na dôkladnú prípravu pastorov a reflektuje meniace sa kultúrne a sociálne spoločenstvá v regióne.

V nemocniciach, školách, mládežníckych centrách, opatrovateľských domovoch, nemocniciach a detských domovoch pôsobí mnoho dobrovoľníkov, ktorí sú súčasťou nových tréningových programov cirkvi. Cirkev prevádzkuje tri nemocnice a štyri detské domovy.

Dôležitým prvkom egyptskej evanjelickej presbyteriánskej cirkvi sú mládežnícke centrá, päť centier sa nachádza v Alexandrii, jedno v Port Saide.

S najchudobnejšími vrstvami obyvateľstva pracuje koptská evanjelická organizácia pre sociálne služby. Organizácia patrí k najväčším rozvojovým organizáciám v Egypte, zaoberá sa negramotnosťou, právami žien, sexuálnou výchovou, toleranciu.

Cirkev patrí medzi tie, ktoré podporovali a iniciovali začlenenie pravoslávnych a katolíckych cirkví do rady cirkví Blízkeho Východu

a naďalej je hlasom ekumenizmu. Organizuje dialóg medzi jednotlivými cirkevnými denomináciami a taktiež vedie dva programy, zamerané na kresťansko-moslimský dialóg.¹⁰¹

¹⁰¹ Evangelical Presbyterian Church of Egypt Synod of the Nile

9. ARMÉNSKA EVANJELICKÁ CIRKEV

Arménskym evanjelikom patrí osobitné postavenie v rámci arménskej komunity v Egypte. Arménska evanjelická cirkev aj napriek malému počtu veriacich patrí medzi aktívne kresťanské spoločenstvá.

Centrum cirkvi je Alexandria. Činnosť cirkvi sa neobmedzuje len na územie Egypta, ale často získava regionálny charakter. Je členom Zväzu arménskych evanjelických cirkví na Blízkom východe, taktiež úzko spolupracuje s miestnymi arménskymi apoštolskými a katolíckymi cirkvami a spolu vytvárajú integrálny celok – arménsku komunitu v Egypte.

Arménska evanjelická cirkev v Egypte bola založená na konci 19. storočia ako dôsledok arménskej emigrácie z Osmanskej ríše, kde Arméni čelili prenasledovaniu a pogromom. Ešte v roku 1936 polovica arménskej populácie v Egypte hovorila tureckým jazykom. V tomto období mala arménska cirkev asi 800 príslušníkov, centrami cirkvi bola Alexandria a Káhira. V polovici 20. storočia začalo dochádzať k emigrácií Arménov z Egypta najmä do Sovietskeho zväzu, západnej Európy, Kanady, Spojených štátov amerických a Austrálie. Masové emigrácie začali v roku 1952. Dôsledkom emigrácie bol takmer totálny zánik arménskej evanjelickej komunity v Káhire a zatvorenie kostola.

Dnes sa arménska komunita sústreďuje v Alexandrii. Bohužiaľ presné a overené údaje o veľkosti cirkvi neexistujú, odhaduje sa, že k arménskym evanjelikom sa hlási asi 300 alexandrijských rodín.

Jedinou vzdelávacou organizáciou je nedeľná škola, jediným kostolom je arménsky evanjelický kostol v Alexandrii. Cirkev venuje veľkú pozornosť vzdelávacím aktivitám, ktoré majú celonárodný charakter a sú prístupné aj deťom z iných kresťanských komunít (v 50.-tych rokoch 20. storočia len 52 % žiakov boli príslušníci arménskej cirkvi).¹⁰²

¹⁰² ARMENIAN EVANGELICAL COMMUNITY IN EGYPT

10. ZÁVER

Situácia, ktorej dnes čelia kresťania na Blízkom východe je najhoršia za minulé obdobia. Kresťanské komunity boli ovplyvnené každým vojenským konfliktom alebo prevratom v regióne. Najhoršia je situácia v Iraku a Sýrii, kde boli kresťanské cirkvi zdecimované, najmä v období vojnových konfliktov v Zálive (hlavne Irak) a nástupom Islamského štátu.

Napriek tomu, že práca je venovaná kresťanským menšinám na území Alexandrie, spomínané udalosti v regióne výrazne ovplyvňujú podobu kresťanských komunít aj skrz hranice.

Pre prežitie kresťanstva v regióne, kde vzniklo a odkiaľ sa rozšírilo, je nutná nielen bezpečnosť ale aj ekonomická stabilita. Práve desaťročia neriešené ekonomické problémy viedli k masovej emigrácii na Západ, rozšíreniu východných kresťanských cirkví po svete a vytvoreniu diaspór s nezanedbateľným počtom veriacich, ktorí sa viac či menej snažia podporovať domáce komunity, čo má taktiež výrazný vplyv na postavenie kresťanských komunít v arabských krajinách.

Počas rozhovorov s rímskokatolíckymi kresťanmi som zistila, že väčšina chce odísť do zahraničia práve z ekonomických dôvodov a nie zo strachu o vlastnú bezpečnosť. Samozrejme získané údaje nie je možné aplikovať na všetky kresťanské menšiny a už vôbec nie na príslušníkov koptskej cirkvi, voči ktorej vedená silná kampaň zo strany radikálnych skupín.

Ďalší faktor, ktorý ovplyvňuje najmä budúcu tvár kresťanských komunít je práve mnohonásobne nižšia pôrodnosť kresťaniek voči moslimkám, čo dokumentujú konkrétne čísla v práci.

O zachovanie kresťanských spoločenstiev a ich ďalší rozvoj, ktorý je potrebný pre ich prežitie, sa v oblasti Blízkeho Východu snažia viaceré organizácie, ktorých cieľom je vzdelávanie a dialóg medzi jednotlivými kresťanskými menšinami ale aj s väčšinovou moslimskou spoločnosťou.

Napriek neblahým obdobiam v minulosti a najmä v dnešných dňoch si kresťania dokázali zachovať svoje zvyky, kultúru a náboženstvo a cirkevné komunity sú častokrát jediným možným kultúrnych vyžitím, čo si uvedomujú aj samotné kresťanské komunity.

11. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

About MENATE. *MENATE, Middle East and North Africa Association for Theological Education* [online]. 2020 [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://menate.org/about-meate/>

ARMENIAN EVANGELICAL COMMUNITY IN EGYPT. *NORAVANK FOUNDATION*. [online]. 11.02.2011 [cit. 04.01.2020]. Dostupné z: http://www.noravank.am/eng/articles/detail.php?ELEMENT_ID=5318

AL-ABSI, Marwan. *K starším dejinám arabskej kultúry*. Námestovo: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-8094-321-9.

Alexandria's Minorities Aim To Reassert Themselves. *NPR* [online]. 11.02.2011 [cit. 04.01.2020]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2011/02/14/133752159/alexandrias-minorities-aim-to-reassert-themselves?t=1590140821406>

AILEY, Betty Jane a J. Martin BAILEY. *Who Are the Christians in the Middle East?*. United States of America: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2003. ISBN 0-8028-1020-9.

Apostolic Vicariate of Alexandria of Egypt. *GCatholic.org* [online]. nedatované [cit. 27.04.2019]. Dostupné z: <http://www.gcatholic.org/dioceses/diocese/alex5.htm>

Biblia, ekumenický preklad. Slovenská biblická spoločnosť, 2018. ISBN 9788089846207.

BOLES, Imad. Egypt - Persecution: Disappearing Christians of the Middle East. *MIDDLE EAST QUARTERLY* [online]. 2001, (VOLUME VIII: NUMBER 1) [cit. 14.02.2019]. Dostupné z: <https://www.meforum.org/23/egypt-persecution>

Boutros Boutros Gháli. UNITED NATIONS SECRETARY-GENERAL [online]. nedatované [cit. 27.04.2019]. Dostupné z: <https://www.un.org/sg/en/content/boutros-boutros-ghali>

BURGROVÁ, Helena. Egypt. In: JEŽOVÁ, Michaela a Helena BURGROVÁ, ed. *Současný Blízky východ: Politický, ekonomický a spoločenský vývoj od*

druhé světové války do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2011, s. 77 - 90. ISBN 978-80-87474-45-7.

Coptic Catholic Church. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA* [online]. nedatované [cit. 30.03.2019]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Coptic-Catholic-Church>

Evangelical Presbyterian Church of Egypt Synod of the Nile [online]. nedatované [cit. 10.01.2020]. Dostupné z: <https://www.oikoumene.org/en/member-churches/evangelical-presbyterian-church-of-egypt-synod-of-the-nile>

Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa. *World Council of Churches* [online]. nedatované [cit. 10.01.2020]. Dostupné z: <https://www.oikoumene.org/en/member-churches/greek-orthodox-patriarchate-of-alexandria-and-all-africa>

HISTORY.COM EDITORS. Christianity. *HISTORY* [online]. 13.03.2019 [cit. 27.04.2019]. Dostupné z: https://www.history.com/topics/religion/history-of-christianity#section_13

History of Christianity. *New world encyclopedia* [online]. 10.01.2018

[cit. 27.03.2019]. Dostupné z: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/History_of_Christianity

HOURANI, Albert. *Dějiny arabského světa od 7. století po současnost*. Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-059-3.

Holy Patriarchal Monastery of St Savvas the Sanctified (Alexandria). *The official web site of Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa* [online]. 13.10.2012 [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <http://www.patriarchateofalexandria.com/index.php?module=content&cid=002009>

“St. Athanasios” Patriarchal Academy of Alexandria. *The official web site of Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa* [online]. 13.10.2012 [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <http://www.patriarchateofalexandria.com/index.php?module=content&cid=002003>

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1992. ISBN 80-7021-125-3.

Mecc's History. *The Middle East Council of Churches* [online]. nedatované [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <https://mecc.org/history/>

MEINARDUS, Otto F. A. *Christians in Egypt: Orthodox, Catholic, and Protestant Communities Past and Present*. Egypt: The American University in Cairo Press, 2006. ISBN 978-977-424-973-0.

Ostřanský, Bronislav. Islám a nemuslimové Náboženské menšiny a jejich islámská reflexe. In: GEBELT, Jiří a kol. *Ve stínu islámu: Menšinová náboženství na Blízkém východě*. Praha: Vyšehrad, 2016, 30 - 38. ISBN 978-80-7429-843-1.

PARGAČOVÁ, Viola. Koptové. In: GEBELT, Jiří a kol. *Ve stínu islámu: Menšinová náboženství na Blízkém východě*. Praha: Vyšehrad, 2016, 163 - 192. ISBN 978-80-7429-843-1.

Relations between Christianity and the Roman government and the Hellenistic culture. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA* [online]. nedatované [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Christianity/Relations-between-Christianity-and-the-Roman-government-and-the-Hellenistic-culture>

Relief & Development Programms. *The Middle East Council of Churches* [online]. nedatované [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <https://mecc.org/service-programs/>

ŘOUTIL, Michal. Křesťané na Blízkém východě. In: GEBELT, Jiří a kol. *Ve stínu islámu: Menšinová náboženství na Blízkém východě*. Praha: Vyšehrad, 2016, 75 - 103. ISBN 978-80-7429-843-1.

Saint Marc and Alexandria. *The Coptic Orthodox Church Centre UK: Coptic Orthodox Diocese of London* [online]. [cit. 18.04.2019]. Dostupné z: <http://www.copticcentre.com/the-coptic-orthodox-church/saint-mark-and-alexandria/>

"St. Athanasios" Patriarchal Academy of Alexandria. *The official web site of Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa* [online]. 13.10.2012 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z:

<http://www.patriarchateofalexandria.com/index.php?module=content&cid=002009>

TAGLIA, Stefano. Náboženství v Osmanské říši. In In: GEBELT, Jiří a kol. *Ve stínu islámu: Menšinová náboženství na Blízkém východě*. Praha: Vyšehrad, 2016, 39 - 72. ISBN 978-80-7429-843-1.

TALÁL, Al Hassan bin. *Křesťanství v arabském světě*. Litomyšl: Pavel Mervart, 2017. ISBN 978-80-7465-292-9.

The Eastern Catholic Churches 2017. *CNEWA: a papal agency for humanitarian and pastoral support* [online]. 2017 [cit. 27.04.2019]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/source-images/Roberson-eastcathstatistics/eastcatholic-stat17.pdf>

The Cnewa Story. *World Council of Churches* [online]. *CNEWA: a papal agency for humanitarian and pastoral support* [online]. nedatované [cit. 15.03.2019]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/default.aspx?ID=27&pagetypeID=1&sitecode=HQ&pageno=1>

The Coptic Catholic Church. *CNEWA: a papal agency for humanitarian and pastoral support* [online]. nedatované [cit. 15.03.2019]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/default.aspx?ID=63&pagetypeID=9&sitecode=HQ&pageno=2>

The Coptic Orthodox Church. *The Coptic Orthodox Church Centre UK: Coptic Orthodox Diocese of London* [online]. [cit. 10.04.2019]. Dostupné z: <http://www.copticcentre.com/the-coptic-orthodox-church/>

The Church of Alexandria. *New Advent* [online]. nedatované [cit. 05.01.2020]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/cathen/01300b.htm>

The Melkite Catholic Church. *CNEWA: a papal agency for humanitarian and pastoral support* [online]. nedatované [cit. 2019-04-29]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/default.aspx?ID=68&pagetypeID=9&sitecode=HQ&pageno=2>

The Patriarchate of Alexandria and all Africa. *The official web site of Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa* [online]. 13.10.2012 [cit. 22.02.2020]. Dostupné z:

<http://www.patriarchateofalexandria.com/index.php?module=content&cid=002009>

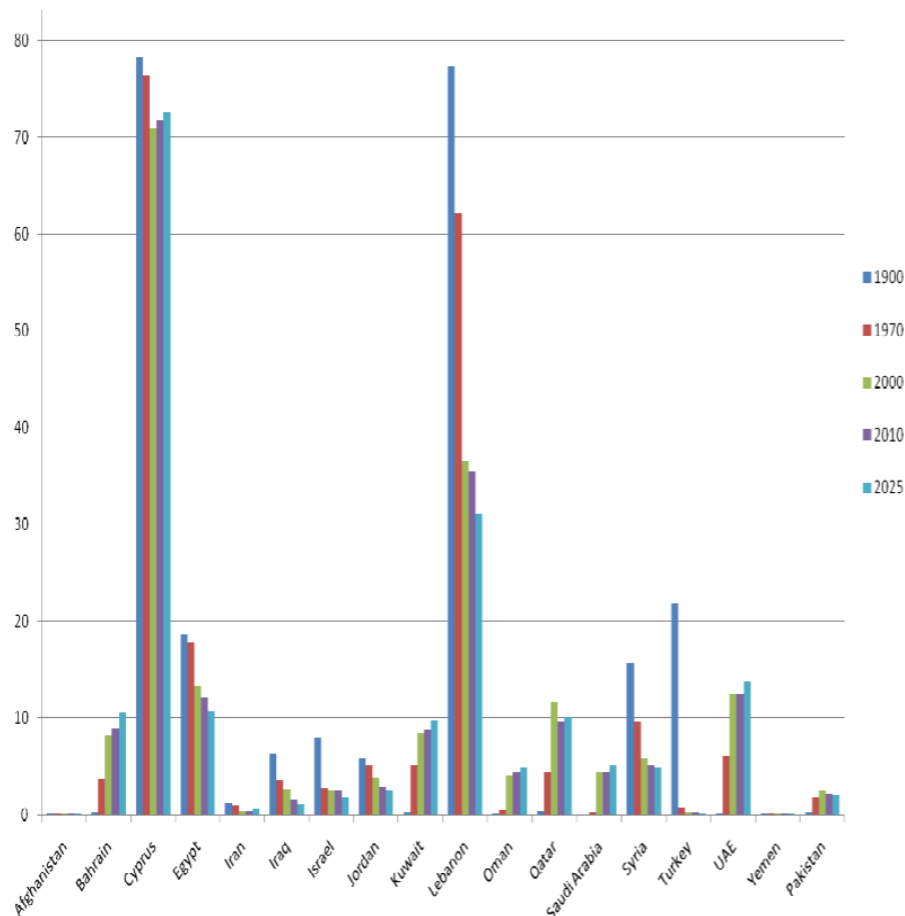
The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe? [online]. European Centre for Law and Justice, 2011 [cit. 27.04.2019]. Dostupné z: https://7676076fde29cb34e26d-759f611b127203e9f2a0021aa1b7da05.ssl.cf2.rackcdn.com/eclj/ECLJ_ReportantiChristianpersecution20110120.pdf

Vicariate Apostolic of Alexandria of Egypt {Alessandria di Egitto} (-Eliopoli di Egitto-Port-Said). *The Hierarchy of the Catholic Church: Current and historical information about its bishops and dioceses* [online]. nedatované [cit. 01.04.2019]. Dostupné z: <http://catholic-hierarchy.org/diocese/dlsia.html>

What is the World Council of Churches. *World Council of Churches* [online]. nedatované [cit. 2019-04-29]. Dostupné z: <http://archived.oikoumene.org/en/who-are-we.html>

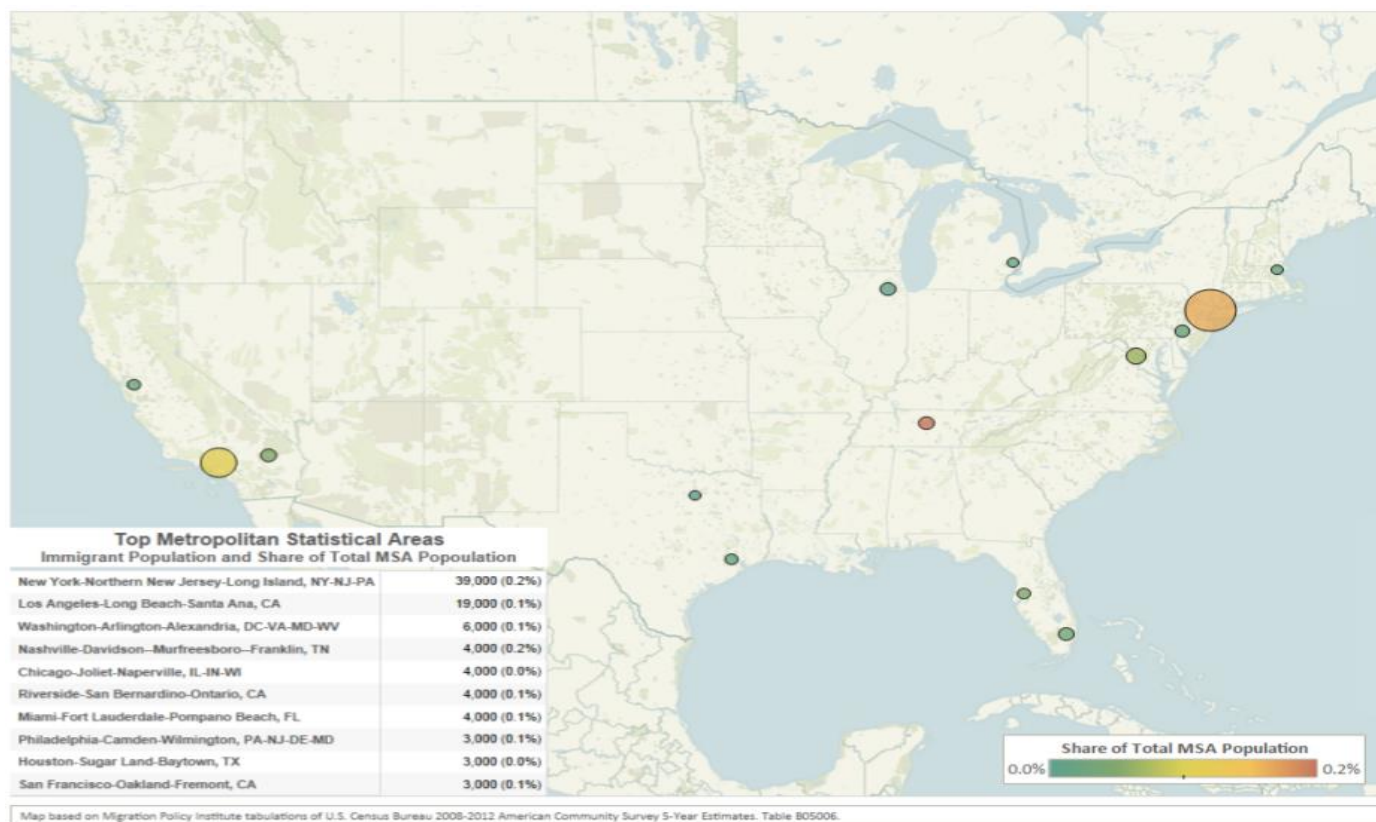
PRÍLOHY

Príloha č. 1: Počet kresťanov v krajinách Blízkeho východu v rokoch 1900 – 2025 (percentuálne zastúpenie v celkovej populácii)

Zdroj: The Persecution of Oriental Christians, what answer from Europe? [online]. European Centre for Law and Justice, 2011 [cit. 27.04.2019]. Dostupné z: https://7676076fde29cb34e26d-759f611b127203e9f2a0021aa1b7da05.ssl.cf2.rackcdn.com/eclj/ECLJ_ReportantiChristian_persecution20110120.pdf

Príloha č. 2: Mapa koptskej prítomnosti v USA

Zdroj: MPI. The Egyptians Diaspora in the United States.

Príloha č. 3: Katedrála Sv. Marka v Alexandrii

autor: Jana Durcová, 2018

Príloha č. 4: Pápežský trón koptského patriarchu v katedrále Sv. Marka

autor: Jana Durcová, 2018

Príloha č. 5: Katedrála Sv. Kataríny, Alexandria

autor: Jana Durcová, 2017

Príloha č. 6: Oslavy Veľkej noci, katedrála Sv. Kataríny, Alexandria

autor: Jana Durcová, 2018

Príloha č. 7: Ďakovné tabuľky venované Sv. Sabine

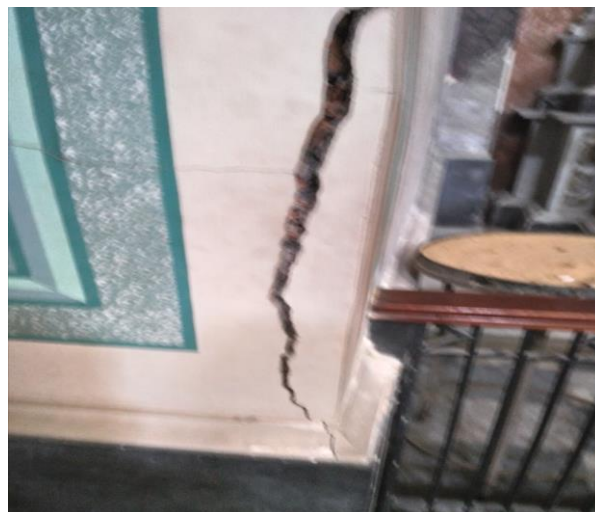
autor: Jana Durcová, 2018

Príloha č. 8: Hrob posledného talianskeho kráľa a jeho manželky, katedrála sv. Kataríny, Alexandria

autor: Jana Durcová, 2018

Príloha č. 9: Poškodenie interiéru v katedrále Sv. Kataríny

autor: Jana Durcová, 2018

Príloha č.10: Vývoj rímskokatolíckej populácie v rokoch 1949 – 2017

Year	Catholics	Total Population	Percent Catholic	Diocesan Priests	Religious Priests	Total Priests	Catholics Per Priest	Permanent Deacons	Male Religious	Female Religious	Parishes	Source
Vicariate Apostolic of Egitto												
1949	32,000	11,509,000	.3%	3	119	122	262		265	915	28	ap1951
Vicariate Apostolic of Alexandria of Egypt {Alessandria di Egitto}												
1970	9,408	22,000,000	.0%	2	68	70	134		115	635	35	ap1971
1980	9,000			1	103	104	86		170	782	12	ap1981
Vicariate Apostolic of Alexandria of Egypt {Alessandria di Egitto} (-Eliopoli di Egitto-Port-Said)												
1990	8,114			8	155	163	49		236	1,059	23	ap1991
1999	9,570			9	152	161	59		223	822	17	ap2000
2000	9,500			9	170	179	53		240	848	17	ap2001
2001	10,000			9	165	174	57	10	214	870	17	ap2002
2002	9,000			7	159	166	54	3	262	776	17	ap2003
2003	32,000			6	165	171	187	2	229	778	17	ap2004
2004	30,000			5	190	195	153		293	832	17	ap2005
2010	22,270			2	97	99	224	1	143	726	16	ap2011
2014	45,000			4	196	200	225	7	258	681	16	ap2015
2017	64,000			5	169	174	367		220	604	16	ap2018

Zdroj: Vicariate Apostolic of Alexandria of Egypt {Alessandria di Egitto} (-Eliopoli di Egitto-Port-Said), Vicariatus Apostolicus Alexandrinus Aegypti, dostupné z: <http://catholic-hierarchy.org/diocese/dls1a.html>

RESUMÉ

This bachelor thesis deals with selected Christians minorities in Middle East and North Africa with emphasis on selected Christians minorities of contemporary Alexandria.

The firsts chapters are devoted to origin of Christianity and it's evolution through various historical periods. This thesis mainly aims for selected Christians minorities of contemporary Alexandria – Oriental Coptic Church, Latin Catholic Church and Greek Melkite Catholic Patriarchate of Alexandria and all Africa and Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa.

The bachelor thesis describes social and cultural dimension of Christianity and problems (war conflicts, revolutions, economic problems) that modern Christianity in Middle East region is facing.

Expansion churches to another African countries during 19th and 20th century probably saved them from extinction and the same time it brings new challenges that churches has to deal with.

Some of the used information were acquire during my study in Alexandria in summer 2017 and spring 2018.